

RESSCONGRESS

Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Sempozyumu

2.

2-4 Kasım 2018

TAM METİN KİTABI

CONFERENCE PROCEEDINGS

ÇANAKKALE

www.resscongress.com

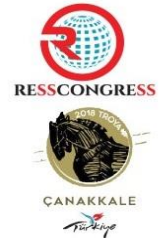
II. ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU

II. INTERNATIONAL SYMPOSIUM OF EDUCATIONAL SCIENCES AND SOCIAL SCIENCES

Editör
Prof. Dr. Dinçay KÖKSAL

Aralık, 2018

II. ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU

II. ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU

II. International Symposium of Educational Sciences and Social Sciences

BİLDİRİ TAM METİN KİTABI

Conference Proceedings

Editör

Prof. Dr. Dinçay KÖKSAL

Bu kitabın basım, yayın, satış hakları Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Derneği'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

Yayıncı Sertifika No : 35376

ISBN : 978-605-82193-6-6

Baskı : Uluslararası Eğitim Araştırmacıları Derneği

Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi ve Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi işbirliğinde; Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi ev sahipliğinde düzenlenen “II. Uluslararası Eğitim Bilimleri Ve Sosyal Bilimler Sempozyumu’na” 6 farklı ülkeden 257 konuşmacı katılmış olup kongrede toplamda 193 bildiri sunulmuştur.

II. ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU

PARTICLES IN THE TEXTS WRITTEN BY STUDENTS WHO ARE LEARNING TURKISH AS FOREIGN LANGUAGE

Başak Karakoç Öztürk

Çukurova Üniversitesi, bkarakoc@cu.edu.tr

B. Erdem Dağıstanlıoğlu

Çukurova Üniversitesi, erdemdgstn@gmail.com

ABSTRACT

Particles connect morphological and semantic relations inter-words in Turkish. In this regard, they have a similar task with case suffixes. But particles have more semantic features than case suffixes. Particles are bound morphemes and it's harder to teach particle at teaching Turkish as a mother tongue and foreign language than other part of speech. Also writing skill is more complex than other language skills. Because of its complex structure and some difficulties at teaching process, it is considered the most difficult language skill at teaching a mother tongue and foreign language. The aim of this research is determining of the using particles in the opinion papers of Turkish learners as a foreign language at level of B1. Also in this paper document review method has been used and the study group consisted of 132 students who are at the competence level of B1 from Çukurova University Turkish Language Teaching Research and Application Center. The students have been asked to write an opinion paper consisting of 350-400 words about specific subject. Then content analysis has been done on datas.

Key Words: Learning Turkish as a foreign language, writing skills, text, particle.

TÜRKÇEYİ YABANCI DİL OLARAK ÖĞRENEN ÖĞRENCİLERİN YAZILI METİNLERİNDEKİ EDAT KULLANIMI

ÖZET

Türkçede birimler arası bağı kurmada parça düzeyindeki biçimbirimler olan hâl eklerine benzer ama onlardan çok daha farklı anlam ilişkileriyle zengin bir ifade aracı olarak kullanılan edatlar (son çekim edatları), görevli biçimbirimler olup Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğretimi zor kelime türlerindendir. Benzer şekilde yazma becerisi hem doğasından kaynaklanan karmaşıklığı hem de öğretim sürecinde yaşanan sorunlar nedeniyle ana dili ve yabancı dil öğretiminde geliştirilmesi en zor beceri olarak kabul edilmektedir. Bu araştırmada, yabancı dil olarak Türkçe öğrenen B1 düzeyindeki öğrencilerin yazdıkları düşünce yazılarındaki edat kullanımlarını tespit etmek amaçlanmıştır. Araştırmada doküman incelemesi yöntemi kullanılmış, Çukurova Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezinde öğrenim gören B1 düzeyindeki 132 öğrencinin yazdığı metinler değerlendirilmiştir. Öğrencilere bir konu verilerek en az 350-400 kelimeden oluşan bir düşünce yazısı yazmaları istenmiştir. Veriler içerik analizi yapılarak analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, yazma becerisi, metin, edat.

1. Giriş

Dinleme, okuma, konuşma, yazma olmak üzere dört temel dil becerisi üzerine kurulu olan dil öğretiminde bu becerilerin yetkin kullanımı başarı ölçütü olarak gösterilebilir. Bu başarı ölçütü, kullanıcının dili bir iletişim aracı olarak işletmesi bakımından hem ana dili hem de yabancı dil öğretiminde ulaşılması beklendik temel hedeftir. İletişimde anlatmayı esas alan yazma becerisi, söz konusu dil becerilerinden en karmaşık yapıya sahip olandır (Byrne, 1988; Demirel, 1999).

Gerek yazılı gerekse sözlü anlatımda beklendik durum, iletilenin metin kabul edilebilecek nitelikte olmasıdır. Günay (2003)'ün metin içi ilişkileri tasarlayıp dillik nitelikleri ortaya koyduğunu belirttiği bağdaşıklık ile kelime ve cümle örgüsünü dil bilgisine ait ilişkilerle kuran metin tutarlılığı da bu beklendik durumu oluşturmayı, tespit etmeyi sağlayacak ana ölçütlerdir. Dil bilgisi bağdaşıklığının alt kategorilerinden biri olan bağlama öğelerinde yer alan edatlar (son çekim edatları), Türkçede birimler arası bağı kurmada parça düzeyindeki biçimbirimler olan hâl eklerine benzemektedir. Ancak onlardan çok daha farklı anlam ilişkileriyle zengin bir ifade aracı olarak kullanılmaktadırlar. Bununla birlikte edatlar, görevli biçimbirimler olup Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde öğretimi zor kelime türlerindendir.

Bir ismin anlatımda diğer birimlerle olan bağını ekli veya eksiz türlü durumlarla anlatan hâl ekleri ile yalnız anlamları bulunmayıp isim ve isim soylu kelime veya kelime gruplarından sonra gelerek onları

II. ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU

sonraki birime bağlayıp dil bilgisi bakımından onlara hâkim olup türlü anlam ilişkileri kuran edatlar, cümle içinde geçici vazifeye kullanılmaları bakımından birbirlerine benzer niteliktedirler. Birincisi morfolojik diğeri sentaktik olmak üzere hâl ekleri ile işlevi bakımından işletme eki vazifesi gören edatlar arasında fonksiyon benzerliği söz konusudur (Deny, 1941, s. 558; Gencan, 1979, s. 438; Hatiboğlu, 1982, s. 72; Banguoğlu, 1995, s. 385; Korkmaz, 1992, s. 51, 77; Vardar, 2002, s. 120; Ergin, 2009, s. 365-367; Korkmaz, 2009, s. 1052-1053): *bana göre ~ bence, ona aldım ~ onun için aldım* vb.

Edat grupları her ne kadar işletme ekleri gibi bir işleve sahip olsalar da yapıcı sentaktik görünüm arz eden kelime gruplarıdır. Ana dili olarak Türkçe öğretiminde farklı kademelerde (ilköğretim, ortaöğretim, yükseköğretim), Türkçe dil bilgisi kitaplarında kelime grubu kavramının ne şekilde ele alındığını karşılaştıran ve bir devamlılık arz edip etmediğini sorgulayan Kerimoğlu (2006), ana dili ekleninde konuyu ele aldığı çalışmada kavrama karşılık farklı terimlerin varlığının öğrenimi / öğretimi güçleştirdiğini belirtmiş, bu durumun terimlerin yanı sıra kavram sorgulamasında da görüş farklılıklarıyla ortaya çıktığına değinmiştir. Her ne kadar ana dili öğretimi üzerine bir değerlendirmeyi içerse de bu çalışmada ele alınan ve farklı akademik yayınlarda varlığı tartışılacak ya da hiç zikredilmeyen birleşik isim grubu (özel ad grubu), birleşik fiil grubu, fiil birleşikleri, takısız, zincirleme isim tamlaması vb. gibi kelime gruplarının Türkçede kullanımlarının ve işlevlerinin ortaya koyulup öğretime yansıtılması, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde de öğretim sürecini kolaylaştıracak bir adımdır. Özellikle ana dili eklemeli bir dil olmayan ya da eklemeli dil özelliğini çok az gösteren dil konuşurlarının Türkçeyi öğrenme süreçlerinde söz dizimsel biçimlerin yani kelime gruplarının öğretimi daha büyük önem arz etmektedir. Bu kategorideki birimleri işlevleriyle zengin bir dil unsuru olarak öğretmek, ana dili ile hedef dil arasında öğrencinin kolay bağlar kurmasını sağlayacaktır.

Türkçede her ne kadar edat kökleri gibi bir müstakil bir birim ya da edat üretiminde kullanılan bir müstakil ek kategorisi söz konusu olmasa da edatlar ile parça düzeyindeki birimler arasında geçiş yaygın bir özellik olarak dikkat çekmektedir. Sentaktik görünümlü edat gruplarında, sonasığmık (enclitic) edatın ekleşme eğilimi bu durumu ortaya çıkarmaktadır. İsim tamlaması görünümündeki kimi kelime gruplarının ikincil edatlar olarak kabulü de edatların sınıflandırılmasında karşılaşılan diğer bir bakış açısı olarak dikkat çekmektedir (Korkmaz, 1992; Vardar, 2002; Li, 2004; Özmen, 2013).

Edatlar, hâl eki istemlerine göre öncesindeki ismin yalın, yönelme, ayrılma ya da zamirin ilgi durumunda olması bakımından yapıcı sınıflandırılmaktadır (Ergin, 2009, s. 365-367; Korkmaz, 2009, s. 1061). Ayrıca görevli biçimbirimler olan edatların işlevleri (fonksiyonları) bakımından da *aitlik*, *benzerlik*, *başkalık*, *beraberlik* (*vasıta*), *sebe*, *amaç*, *miktar*, *karşılaştırma*, *zıtlık*, *yön*, *zaman* (*öncelik-sonralık*) vd. gibi kategorilerde değerlendirildiği görülmektedir (Ergin, 2009; Korkmaz, 2009; Efendioğlu, 2007; Isparta, 2010). Ana dili ve yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde her iki tasnifin de bütüncül olarak öğretimi, iletişimin beklendik kodlarının kullanımını sağlama adına önem arz etmektedir. Bu çalışmada işleve dayalı tasnifin yanı sıra araştırmacılar tarafından yapıcı edatların doğru kullanılıp kullanılmadığı da sorgulanmıştır.

İletişimde cümledeki diğer anlambirimlerin söz dizimi görevini belirten, öncesindeki unsurun bağlandığı sınıfı gösteren görevli birimler olan edatlar (Vardar, 2002, s. 122) gerek adlarla gerekse zamirlerle oluşturdukları edat gruplarında, öncesindeki birimin gönderim değeri ile sonrasındakiler arasında *aitlik*, *miktar*, *zaman*, *yön*., *karşılaştırma* gibi türlü anlam ilişkileri kuran bir dil bilgisi bağdaşıklığı ögesine dönüşür. Bu bakımdan gerek ana dili gerekse yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde hem yazılı hem de sözlü iletişimde edatların doğru ve etkin kullanımı, metin oluşturma yetkinliğini kazanma adına önemli bir yer tutmaktadır.

Bu önemden yola çıkarak yapılan araştırmada amaç, B1 seviyesindeki öğrencilerin düşünce yazılarında kullandıkları edatları incelemektir. Bu amaç kapsamında şu hususlar sorgulanmıştır:

- Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen B1 seviyesindeki öğrenciler kaleme aldıkları düşünce yazılarında hangi edatları kullanmışlardır?
- Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen B1 seviyesindeki öğrencilerin düşünce yazılarında yer verdikleri edatların metin bağlamındaki anlam getirileri ve kullanım sıklıkları nedir?
- Yabancı dil olarak Türkçe öğrenen B1 seviyesindeki öğrencilerin düşünce yazılarında yer verdikleri edatların yapı ve anlam getirisi bakımından doğru ve yanlış kullanımına ilişkin görünüm ne şekildedir?

2. Yöntem

Durum çalışması olarak desenlenen bu araştırmanın veri toplama yöntemi doküman incelemesidir. Söz konusu çalışmada, Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin yazdıkları düşünce yazıları, incelenecek materyallerdir.

2.1. Çalışma Grubu

Bu çalışmada ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. B1 seviyesinin ölçüt olarak belirlendiği bu çalışmada mezkûr seviyedeki 132 öğrenci çalışma grubunu oluşturmuştur. Avrupa Ortak Dil Kriterlerinin belirlediği dil düzeylerinden biri olan B1’de yazılı anlatımlara yönelik “Uzun tasvirler yapabilir, geçmiş deneyimlerinden bahsedebilir, gelecekle ilgili projelerini anlatabilir, çevresindeki hayvanları ve nesneleri betimleyebilir.” (Pillieux, 2005; Akt. Ada ve Şahenk, 2010, s. 73) açıklaması yer almaktadır. Bu kapsamda B1 seviyesindeki öğrencilerin 350-400 kelimelik bir düşünce yazısı yazma yeterliğinde olduğu öngörülerek Çukurova Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezindeki B1 seviyesinde 132 öğrenciden oluşan bir çalışma grubu tasarlanmıştır.

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin kişisel bilgileri Tablo 1’de sunulmuştur:

Tablo 1. Çalışma Grubunu Oluşturan Öğrencilerin Kişisel Bilgileri

		f	%
Cinsiyet	Erkek	86	65,15
	Kadın	46	34,85
Yaş Aralığı	19-23	76	57,58
	24-29	52	39,39
	30-33	4	3,03

Tablo 1’de görüldüğü gibi örnekleme oluşturan öğrencilerin 86 (%65,15)’sı erkek, 46 (%34,85)’sı kadındır. Tablo 1’den anlaşılabileceği üzere Türkçe öğrenenlerin çoğunluğu (%96,97) 19-29 yaş aralığındadır. Arapçanın %74,24 (98 öğrenci) oranla öğrencilerin büyük kısmının ana dili olduğu görülmektedir. Bunun dışında öğrenciler, ana dilleri için Azerbaycan Türkçesi (7), Farsça (5), Fransızca (4), Rusça (4), Kazakça (3), Uygurca (3), Bengali (2), Filipino (2), Lingala (2), Sango (1), Setsvana (1) yanıtını vermişlerdir.

2.2. Verilerin Toplanması

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenenlerin (B1 düzeyi) yazılı metinlerindeki edat kullanım özelliklerini tespit etme amacıyla yapılan bu çalışmada Türkçe öğrenenlerden bir düşünce yazısı yazmaları istenmiştir. Bu uygulama öncesinde B1 düzeyini tamamlayan öğrencilerin öğretim süreci ve yeterlikleri değerlendirilmiş ve bu düzeyde betimlemeler, açıklamalar yapabilecekleri, çeşitli konularda izlenimlerini aktarabilecekleri varsayılmıştır. A1, A2 ve B1 seviyelerindeki ders kitapları incelenerek uygun olabilecek konular belirlenmiş ve konu seçiminde yabancı dil olarak Türkçe öğreten uzmanlardan görüş alınmıştır. Uzmanların önerileri doğrultusunda öğrencilerden 350-400 kelimedenden oluşacak bir düşünce yazısıyla “Geçmişten günümüze kitle iletişim araçlarının hayatımızdaki önemi nedir?” sorusuna cevap aramaları beklenmiştir. Bu yazma çalışması için öğrencilere 60 dakika süre verilmiştir.

2.3. Verilerin Analiz Edilmesi

Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen bireylerin yazdıkları düşünce yazılarındaki edat (son çekim edatı) kullanımları ölçüt olarak alınmış, metinlerdeki edatların kullanım sıklıkları, fonksiyonları bakımından hangi kategoriden edatların sık ve doğru kullanıldığı belirlemeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda yapılan içerik analizinde her iki araştırmacı öğrenci metinlerini ayrı ayrı değerlendirmiştir. Bu değerlendirme sürecinde edatların fonksiyonlarının takip edilebileceği bir değerlendirme formu, kuramsal açıklamalar ve alan yazını göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur (Deny, 1941; Gencan, 1979; Hatiboğlu, 1982; Korkmaz, 1992; Banguoğlu, 1995; Efendioğlu, 2007; Ergin, 2009; Korkmaz, 2009; Karaağaç, 2013; Özmen, 2013). Her iki araştırmacı bu formu esas alarak metinleri değerlendirmiştir. Bu formda edatlar; benzerlik, araç, sebep, miktar, zaman, aitlik, zıtlık vd. kategorilere ayrılarak sınıflandırılmıştır. Değerlendirme formuyla edatların bağlama uygun kullanılıp kullanılmadığı, birlikte yer aldığı kelimenin hâl ekinin doğru olup olmadığı da sorgulanmış, metinlerden doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Araştırmada bu form aracılığıyla söz konusu edatların kullanım sıklıkları da tespit edilmeye çalışılmıştır.

2.4. Geçerlik ve Güvenirlik

Edatların kendilerinden önceki kelimelerin aldıkları ekler, edatların metin bağlamında fonksiyonları ve anlam getirileri alan yazınında taranmış, alan yazınında yer alan muhtelif tasnifler incelenerek yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin metinlerinde aranacak edatlar ve onların fonksiyonlarını içeren form oluşturulmuştur. Bu formda A1, A2 ve B1 seviyesindeki kitaplarda yer alan beklendik edatların (Efendioğlu, 2007) yanı sıra tespit edilebilecek diğer edatlar için de madde oluşturulmuştur. Bu form ile edatların kullanım sıklıklarını tespit etmek amaçlanmıştır. Türkçe öğrenenlerin yazılı metinleri her iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı değerlendirilmiş, metinlerde hangi edatlara ne sıklıkla yer verildiği tespit edilmiştir. Güvenirliği sağlamak adına yazılı metinler her iki araştırmacı tarafından incelenmiştir. Araştırmacılar, kullandıkları değerlendirme formlarının yanı sıra metinlerdeki muhtelif tanıkları da not etmişler ve bunlar karşılaştırılmıştır. Her iki araştırmacının yapmış olduğu bu uygulamada edatların fonksiyonları bakımından uyum yüzdesi .97'dir. Araştırmacılar arasındaki görüş farklılığı, *için* edatının *amaç* ve *sebe* kategorilerindeki kullanımları üzerine olmuştur.

3. Bulgular ve Tartışma

Öğrencilerin metinleri incelenerek tespit edilen edatlar sıralanmış, kullanım sıklıklarının yanı sıra görevli bir biçimbirim olarak birlikte kullanıldığı kelime ile diğer birimler arasında kurduğu bağın niteliği (edatların fonksiyonları) anlam bakımından değerlendirilmiştir. Tablo 2'de bu edatların kullanım sıklıkları ve yüzdeleri belirtilmiştir.

Tablo 2. Öğrenci Metinlerinde Kullanılan Edatların Kullanım Sıklıkları

Kullanılan Edatlar	f	%
için	221	28,75
ile	153	19,9
gibi	111	14,43
kadar	55	7,15
göre	38	4,94
rağmen	28	3,64
değil	26	3,38
sonra	26	3,38
dolayı	23	2,99
sayesinde	21	2,73
önce	19	2,47
beri	17	2,21
diye	11	1,43
beraber	7	0,91
üzere	3	0,39
takdirde	2	0,26
tarafından	2	0,26
üzerinden	2	0,26
dair	1	0,13
hakkında	1	0,13
karşın	1	0,13
üzerine	1	0,13
TOPLAM	769	100

Tablo 2'de görüldüğü gibi çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin düşünce yazılarında en çok kullandıkları edat *için*'dir (.28,75). Bu edatın öğrenciler tarafından iki ayrı anlam özelliğiyle kullanıldığı saptanmıştır. 154 tanıkta (.69,68) *için* edatının *amaç* anlamıyla, 67 tanıkta (.30,32) ise *sebe* anlamıyla kullanıldığı tespit edilmiştir. Birden çok anlam getirisiyle kullanımı saptanan diğer bir edat *diye*'dir. Toplamda 11 (.1,43) kez kullanılan bu edatın 10 tanıkta (.90,91) *amaç* anlamıyla, 1 tanıkta (.9,09) ise ait / dair kategorisinde kullanıldığı görülmüştür. Öğrenci metinlerinde kullanım sıklığı bakımından ikinci sıradaki edat 153 (.19,9) tanıkta *araç* anlam getirisine sahip olan *ile*'dir. Onu 111 (.14,43) tanıkla *gibi*, 55 (.7,15) tanıkla *kadar* edatı takip etmiştir. Öğrenci metinlerinde en az kullanıma sahip olan edatlar, tek tanıkta geçen (.0,13) *dair*, *hakkında*, *karşın* ve *üzerine* edatlarıdır.

Türkçenin yabancı dil olarak öğretimine yönelik yazılmış kitap setlerini inceleyen Özdemir (2011, s. 34), söz konusu kitaplarda tespit ettiği edatları *temel*, *orta* ve *ileri* düzeyde yer verilmelerine göre sınıflandırmıştır. Buna göre yedi farklı öğretim setinde *temel seviyede* gibi, *ile*, *kadar*, *için*, *göre*, *önce*, *sonra*, *diye*, *üzere*, *doğru*, *karşı*; *orta seviyede* *kadar*, *beri*, *böyle*, *sonra*, *gibi*, *göre*, *için* (*amaç* ve *sebe*), *beri*, *rağmen*; *ileri seviyede* *rağmen*, *için*, *beri*, *başka*, *dolayı*, *doğru*, *dek* son çekim edatlarının varlığını tespit etmiştir. Bu çalışmadaki sınıflandırmayla kıyaslandığında gerek çeşitlilik gerekse doğru ve tekrarlı kullanım bakımından yabancı dil olarak Türkçe öğrenenlerin yazdıkları düşünce yazılarındaki edat varlığının ileri seviyede, zengin bir kullanım olduğu söylenebilir.

II. ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU

Benzer bir kıyaslama, Özdemir (2011)'in Türkçeyi yabancı dil olarak öğrenen 100 öğrenciyle yaptığı uygulamasından elde ettiği veriyle gerçekleştirilebilir. Araştırmacının belirlediği üç ayrı düzeyde 15 soruyla gerçekleştirdiği uygulamasında en çok yanlış kullanımın *başka* (34 doğru-46 yanlış-20 boş), *rağmen* (34 doğru-46 yanlış-20 boş), *kadar* (45 doğru-35 yanlış-20 boş), *ile* (48 doğru-32 yanlış-20 boş), *kadar* (-a kadar) (50 doğru-30 yanlış-20 boş), *beri* (52 doğru-28 yanlış-20 boş) ve *sadece* (54 doğru-26 yanlış-20 boş) edatlarında olduğu saptanmıştır. Özdemir (2011) ayrıca çalışmasında Türkçe öğrenenlerin orta ve ileri seviyede edatları öğrendikleri hâlde az sayıda edatı kullanabildikleri, edatların öğretiminin temel seviyede ise yeterli olmadığı sonucuna varmıştır.

Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin yazdıkları metinlerde *için* (sebebe) (2), *rağmen* (2), *beri* (1), *gibi* (1), *dolayı* (1), *için* (amaç) (1) edatlarında yanlış kullanımlar tespit edilmiştir. Bu yanlışlar iki ayrı özelliğe sahiptir: bağlama / anlama aykırı kullanım, öncesindeki unsurun yanlış ek almasından / eksik olmasından (yapı bakımından yanlış kullanımdan) kaynaklanan kullanım hatası. Hatalı kullanımların tespit edildiği cümleler şunlardır:

Bu kolay olduğuna rağmen bazı problemleri de icat etti. (Ö49)

Radio bulunduğuna rağmen iletişim araçları zamanımıza göre çok zayıftı. (Ö94)

Hastanede randevu almak için internetle yapılabilir. (Ö130)

Bilim insanlarından dolayı çok teşekkür ederiz. (Ö29)

Ama bu problem için dikkat etmeliyiz. (Ö102)

İletişim araçları için Türkiye hakkında öğrenmiştim. (Ö132)

Bundan gibi hiçbir şey yoktur. (Ö39)

Teknoloji ilerlediğinden beri onu kullanmamız lazım. (Ö123)

Bu çalışmada tespit edilen kullanımlar ışığında yabancı dil olarak Türkçe öğrenen B1 seviyesindeki öğrencilerin edatları çeşitlilik arz edecek biçimde ve büyük oranda bağlama ve dil bilgisi özelliğine uygun olarak kullandıkları söylenebilir. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin ana dilleri incelendiğinde, öğrencilerin büyük bir kısmının ana dilinin eklemeli olmayan bir dil olduğu görülmektedir. Edatların tıpkı hâl ekleri gibi ama onlardan daha zengin ve çeşitli ifade tarzlarına sahip oldukları düşünüldüğünde öğrencilerin bu sentaktik yapıları kolaylıkla kullanabiliyor olmaları beklendik bir durum varsayılabilir.

Tablo 3. Öğrenci Metinlerinde Kullanılan Edatların Anlam Getirileri ve Kullanım Sıklıkları

Edatların Anlam Getirileri	Kullanılan Edatlar	f	TOPLAM	%
ARAÇ	ile	153	178	23,15
	sayesinde	21		
	tarafından	2		
	üzerinden	2		
AMAÇ	için	154	167	21,72
	diye	10		
	üzere	3		
BENZERLİK	gibi	111	111	14,43
SEBEP	için	67	90	11,7
	dolayı	23		
ZAMAN (ÖNCELİK, SONRALIK)	sonra	26	62	8,06
	önce	19		
	beri	17		
MİKTAR, DERECE	kadar	47	47	6,11
NİSPET / UYGUNLUK / KARŞILAŞTIRMA	göre	38	38	4,94
ZİTLİK	rağmen	28	29	3,77
	karşın	1		
OLUMSUZLUK	değil	26	26	3,38
YÖN	kadar	8	8	1,05
BİRLİKTELİK	beraber	7	7	0,91
AİT / DAİR	dair	1	4	0,52
	diye	1		
	hakkında	1		
	üzerine	1		
DURUM / ZAMAN	takdirde	2	2	0,26
TOPLAM			769	100

II. ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU

Öğrenci metinlerinde yer alan edatların cümleye dönük anlam getirileri değerlendirildiğinde Tablo 3'te belirtildiği üzere en çok *araç* (.23,15) kategorisindeki edatların kullanıldığı görülmektedir. Bu kategorideki edatlar içinde en sık kullanılan ise *ile* edatıdır. Bunun dışında *sayesinde*, *tarafından* ve *üzerinden* edatlarının *araç* anlam ilgisiyle kullanıldığı saptanmıştır:

Bir örnek ile açıklayabilirim. (Ö72)

İki insan ayrı ülkelerde yaşamalara facebook, watsapp gibi bazı iletişim araçları ile birbirleri ile konuşabilir. (Ö111)

İletişim araçları ile insan kolayca kandırılır. (Ö118)

İnternet sayesinde istenen bilgiler kolayca alınabilir. (Ö63)

Telefon sayesinde her şey daha yakın oldu. (Ö67)

Mesaj göndermeye gerek duyunca bu araçlar mucitler tarafından icat edilmeye başlamış. (Ö102)

Şimdi ise internet üzerinden mesaj yazıyor. (Ö109)

Kullanım sıklığı bakımından ikinci sırada yer alan kategori .21,72 oranla *amaç* anlam getirisi olan edatların yer aldığı sınıftır. Bu kategoride sıklık bakımından *için*, *diye* ve *üzere* edatlarının sırasıyla yer aldığı görülmektedir:

Facebooken birbirimize selam soylamak ve güzelce yazıları göndermek için kullanmamız lazım. (Ö114)

Duyduğuma göre vatandaşlarını toplamak için ateş kullanılıyormuş. (Ö132)

Eğer telefon ve bilgisayar yoksa hayatımız nasıl olur diye sormak istiyorum. (Ö53)

Örneğin firmalar birbirleri ile dosyalar taşımak üzere e-posta kullanıyorlar. (Ö111)

Yalnızca *gibi* edatı kullanımının olduğu *benzerlik* kategorisi, kullanım sıklığı bakımından .14,43 oranla üçüncü sıradadır. Benzerlik ilgisiyle kullanılan *gibi* edatının isimlerin yalın hâline, zamirlerin ilgi hâline ve cümle düzeyinde birimlerin üzerine getirildiği saptanmıştır:

Bunlar yokken yaşamak mümkün değil gibi davranıyoruz. (Ö108)

Şimdi robot çıktı insan gibi çalışıyor arabalar şoförsüz hareket ediyor. (Ö114)

Dediğim gibi zaman planlayamamak ve yönlendirmemek insanın büyük probleminden biri. (Ö120)

*Amaç ilgisiyle kullanılan *için* edatının *sebeep* ilgisiyle de en çok kullanılan edat olduğu görülmektedir. *İçin* ve *dolayı* edatlarını barındıran *sebeep* kategorisi, kullanım sıklığı bakımından .11,7 ile dördüncü sıradadır:*

Televizyonda çok zaman harcıyorlar aynı zamanda telefonda gençler ve öğrenciler. Bunun için kontrol etmeli. (Ö127)

Günümüzde her şeyi kolaylaştırdığı için güzel bir hayat yaşıyoruz. (Ö132)

Bunlardan dolayı da insanların kitle iletişim araçlarına ihtiyaçları vardır. (Ö33)

Ülkemde savaş olduğundan dolayı ayrılıp Türkiye'ye gelmek zorunda kaldım.(90)

*Zaman (*öncelik, sonralık*) kategorisi, .8,06 kullanım sıklığı ile beşinci sırada yer alıp *sonra*, *önce* ve *beri* edatlarını kapsamaktadır:*

Yirmi yıl sonra bitecek. (Ö37)

Mektup yazardı o mektubu aylar sonra alırlar ve cevabı da aylar sonra götürülürdü. (Ö108)

Bundan sonra beyaz güvercinler mektubu yollandırmakta kullanıldılar. (Ö120)

Yazı bulmadan önce araştırmalar sonucunda biliyorsunuz ki mağara duvarlarında resimler ile karşılaşmıştır. (Ö64)

Yıllarca önce insanlar iletişim çok zor kuruyordu. (Ö76)

Mesela gitmeden önce telefon ile onu haber verebilirsin. (Ö116)

Günümüzdeki teknoloji kullanıldığından beri bütün her şey daha kolaydır. (Ö65)

II. ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU

Kitle iletişim araçları hayatımıza girdiğinden beri herkes sanal yaşamı yaşamış ve gerçek yaşamı yaşamamış. (Ö130)

Öğrenci metinlerinde .6,11'lik kullanım yüzdesine sahip miktar, derece edatı kategorisinde yalnızca kadar yer almaktadır:

Bu iletişim araçlarının yararları olduğu kadar zararları da vardır. (Ö61)

Ne kadar zor bir hayat varmış. (Ö95)

İnterneti çok fazla kullanan insanlar var geceleri uyumicak kadar kullanıyorlar. (Ö109)

Yani eğer iletişim bu kadar ilerlemeseydi her şey zor olacaktı. (Ö123)

Nispet / uygunluk / karşılaştırma kategorisinde yalnızca göre edatı bulunmaktadır ve metinlerdeki kullanım sıklığı .4,94'tür:

Düşündüme göre en büyük ve etkili değişimlerinden biri iletişim araçları. (Ö42)

Bu araçlar bana göre hayatımızda en önemli bir şeydir. (Ö73)

Daha önce anladığıma göre iletişim araçları çok kısa mesafeleri olan icatlar. (Ö75)

Radio bulunduğuna rağmen iletişim araçları zamanımıza göre çok zayıftı. (Ö94)

Zıtlık (.3,77) kategorisinde rağmen ve karşın edatlarının kullanımı tespit edilmiştir:

Kötü olmasına rağmen çocuklar kolayca öğreniyor. (Ö37)

Buna rağmen geçmişteki bir haber paylaşır uzun süre beklemeyiz. (Ö85)

Bana sorarsanız iletişim araçlarının zararlarına rağmen bu iletişim araçları hiç yaşanmaz. (Ö111)

Getirdiklerine karşın götürdükleri de vardır. (Ö108)

İsim cümlelerinin olumsuzluğunda kullanılan değil edatının metinlerdeki kullanım sıklığı .3,38'dir:

Bu önemli değil. (Ö31)

Fakat günümüzde öyle değil. (Ö37)

Geçmişte iletişim araçları iyi değildi. (Ö117)

Çünkü teknoloji ve iletişim sadece eğlenmek için değildir. (Ö123)

Yön ilgisiyle kullanılan kadar edatının sıklığı .1,05'tir:

Çağlardan beri suana kadar pek çok iletişim aracı icat edildi. (Ö90)

Geçmişten günümüze kadar iletişim araçları yavaşça geldi. (Ö131)

Birliktelik (.0,91) kategorisinde yalnızca beraber edatının kullanımı saptanmıştır:

İletişim teknolojisinin gelişmesinin hayatımıza getirdiği bu kolaylıkla beraber negatif etkileri de vardır. (Ö54)

Bununla beraber insanlar yaşadıkları bölge, yöre, şehir, ülke hatta dünyadaki gelişmeleri an ve an takip edebilmektedirler. (Ö125)

Tespit edilen edatlar içinde her birinin birer kullanımı saptanan dair, diye, hakkında ve üzerine edatlarını içeren ait / dair kategorisinin kullanım yüzdesi .0,52'dir:

İyi olacağına dair bir sebep var. (Ö23)

Mesela eskiden telefon diye bir şey yoktu. (Ö114)

Başka tarafta akademik olarak öğretmenler farklı konular hakkında kolayca geliştirebiliyorlar. (58)

Teknoloji gelişmesi insan üzerine çok tasiri vardır. (Ö107)

Öğrenci metinlerinde en az kullanımın olduğu kategori durum / zaman'dır (.0,26) ve bu kategoride yalnızca takdirde edatı bulunmaktadır. Öğrenci metinlerinde yazım yanlışıyla tespit edilen bu edatın tanıkları şunlardır:

İnternet olmadığı taktirde belki mektup göndererek istediğimiz üniversitede başvuracaktınız. (Ö36)

II. ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU

Bağımlı olduğun taktirde kurtulmak için mümkün değildir. (Ö127)

Alan yazınında kelime gruplarına Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde ne şekilde yer verileceği, bunları yetkin kullandırmanın nasıl sağlanacağı üzerine ayrıntılı çalışmalar bulunmamaktadır. Durukan (2010, s. 158-162), ana dili olarak Türkçe öğretiminde 2. kademede kelime gruplarının anlam esasıyla öğretilmesi üzerinde durulduğu ancak kazanım ve açıklamalarda ayrıntı verilmediğini belirtmiştir. Ayrıca sözcük grupları çeşitliliği bakımından seviyenin yeterli olmadığını belirten araştırmacı, ortaöğretimde bu çeşitliliğin kısmen arttığını fakat bu sefer de terim ve tanım karmaşalarının yaşandığını belirtmiştir. Durukan (2010) ayrıca çalışma kitaplarındaki etkinliklerin dil bilgisi kurallarını sezdirip kavratmadan ziyade alıştırmaya yönelik olduğunu ifade etmiştir.

Öğrencilerin metinleri incelendiğinde gerek Özdemir (2011)'in değerlendirdiği yedi ayrı yabancı dil olarak Türkçe öğretimi setinden gerek çalışma grubunun kullandığı İstanbul - Yabancılar İçin Türkçe öğretimi setinden gerekse Çukurova Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezinde konunun öğretiminden sorumlu uzmanlarla yapılan görüşmelerden elde edilen veriler doğrultusunda öğrenci metinlerinde B1 seviyesinde beklendik edatların ötesinde edat çeşitliliğinin sağlandığı ve bunların genelinen doğru kullanıma sahip olduğu söylenebilir. Bu durum sadece farklı edatların kullanımı olarak değil *için*, *diye* edatlarında daha da ayrıntılandırılmış olan farklı anlam getirisi kategorileriyle kullanım olarak da yansımaktadır.

4. Sonuç

Çukurova Üniversitesi Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezinde öğrenim gören B1 seviyesinde 132 öğrencinin düşünce yazılarının ele alındığı bu çalışmada öğrencilerin *ile*, *sayesinde*, *tarafından*, *üzerinden*, *için* (amaç), *diye* (amaç), *üzere*, *gibi*, *için* (sebep), *dolayı*, *sonra*, *önce*, *beri*, *kadar*, *göre*, *rağmen*, *karşın*, *değil*, *kadar*, *beraber*, *dair*, *diye* (ait / dair), *hakkında*, *üzerine*, *takdirde* edatlarını kullandıkları saptanmıştır. Bu edatlar arasında kullanım sıklığı en yüksek olan, *amaç* ve *sebep* olmak üzere iki ayrı anlam ilgisiyle kullanılan *için* (.28,75) edatıdır. Kullanım sıklığı en düşük olan edatlar ise birer tanıkta (.0,13) saptanan *dair*, *hakkında*, *karşın* ve *üzerine* edatlarıdır.

Öncesindeki isim unsurunu sonraki yapıya çeşitli anlam ilgileriyle bağlayan edatların öğrenci metinlerinde en çok *araç* (.23,15) ilgisiyle kullanıldığı, onu .21,72 oranla, ikinci sırada yer alan *amaç* ilgisiyle kullanımın takip ettiği tespit edilmiştir. En az kullanımın olduğu anlam ilgisi kategorisi .0,26 oranla, *durum / zaman*'dır.

Edatların öğrenci metinlerindeki yanlış kullanımları incelendiğinde iki tip yanlışın olduğu görülmüştür: yapı bakımından yanlış kullanımlar, bağlam / anlam bakımından yanlış kullanımlar. Kullanım yanlışları tespit edilen edatlar ise şunlardır: *için* (sebep) (2), *rağmen* (2), *beri* (1), *gibi* (1), *dolayı* (1), *için* (amaç) (1).

Alan yazınındaki az sayıda çalışma ve ders kitaplarındaki yer verilme durumuyla kıyaslandığında öğrenci metinlerindeki edat kullanımının B1 seviyesinin üstünde bir çeşitliliğe ve kullanım sıklığına sahip olduğu görülmüştür. Bu durumun çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin ana dili - hedef dil ilişkisinde ana dillerindeki olağan kullanıma en yakın şekli seçmeleriyle ilgili olduğu söylenebilir. Zira öğrencilerin büyük bir kısmının ana dili, eklemeli bir dil değildir. İncelenen metinlerde hâl ekleriyle de karşılanabilecek yapıların neredeyse tamamının sentaktik görünüm arz eden edat gruplarıyla tasarlandığı görülmüştür.

Edat gruplarının öğretimi, yalnızca bir isim unsuru ve ardı sıra gelen edatın şekilce nasıl oluşturulduğu ilgisiyle sınırlı değildir. Bu kelime grubunun öğretimi, isim ile sonraki birimler arası ilişkinin nasıl kurulacağının farklı anlam dairelerinde anlatılmasını gerektiren bir özelliğe sahiptir. Özeldir edat grupları, genelde ise kelime gruplarının öğretimi deyimleşmiş yapıları de içeren kalıplaşmış dil birimlerinin öğretimi çerçevesinde ele alınması ve bu doğrultuda bağlamla birlikte öğretilmesi gereken bir konudur. Yapılacak yeni çalışmalarda, Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde edat grubu ve diğer kelime gruplarının öğretilmesiyle ilgili yöntemlerin sorgulanması ve üretilmesi Türkçenin öğretimi adına önemli bir ihtiyaçtır.

Kaynakça

- Ada, S. ve Şahenk Erkan, S. S. (2010). Avrupa dil portfolyosu ve Türkiye'de yabancı dil eğitimi. *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 18 (1-2), 63-88.
- Banguoğlu, T. (1995). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 528.
- Byrne, D. (1988). *Teaching writing skills*. Longman.
- Council of Europe (2000). *A common European framework of reference for languages: learning, teaching, assessment*. Strasbourg: Language Policy Unit.
- Demirel, Ö. (1999). *İlköğretim okullarında Türkçe öğretimi*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

II. ULUSLARARASI EĞİTİM BİLİMLERİ VE SOSYAL BİLİMLER SEMPOZYUMU

- Deny, J. (1941). *Türk dili grameri- Osmanlı lehçesi* (Çev. Ali Ulvi Elöve). İstanbul Maarif Matbaası.
- Durukan, E. (2010). Türkiye Türkçesinde sözcük grupları ve öğretimi üzerine. *A. Ü Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 43, 145-166.
- Efendioğlu, S. (2007). Edatların sınıflandırılması. *Erciyes Dergisi*, 30 (353), 27-29.
- Ergin, M. (2009). *Türk dil bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/Yayım/Tanıtım.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 418.
- Günay, D. (2003). *Metin bilgisi*. İstanbul: Genişletilmiş 2. Baskı Multilingual.
- Hatiboğlu, V. (1982). *Dilbilgisi terimleri sözlüğü*. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları: 276.
- Isparta, A. (2010). Metin oluşturmada edatların yeri. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Kerimoğlu, C. (2006). Türkçe dil bilgisi öğretiminde söz dizimi ile ilgili kabuller üzerine I (Kelime Grupları). *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 106-118.
- Korkmaz, Z. (1992). *Gramer terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları: 575.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri – şekil bilgisi*. Ankara: 3. Baskı Türk Dil Kurumu Yayınları: 827.
- Li, Yong Söng (2004). *Türk dillerinde sontakılar*. İstanbul: Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 40.
- Özdemir, M. (2011). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Edatlar. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Özmen, M. (2013). *Türkçenin sözdizimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: 5. Baskı, Seçkin Yayıncılık.